
INTERVJU

INTERVJU

UDC: 93:929 Koks DŽ.(042.53)

Dijana B. Dimitrovska*

Džon Koks, profesor istorije na Univerzitetu Severna Dakota, SAD

SRPSKA KNJIŽEVNOST JE DIVNA

Glosa / Čitao sam Andrića, Kiša, i toliko drugih, i negovao sam želju da to prenesem u anglosferu, da više ljudi ima priliku da čita i uživa u fantastičnim delima kao i ja

Dugo već profesora Džona Koks (John Cox) drži ta treperavost pri pomisli na Srbiju. Zavoleo je tu malu zemlju u srcu Balkana još od mladalačkih dana, kad je studirao u Segedinu. Tada je često sa drugarima prelazio u Suboticu da u tadašnjoj Jugoslaviji kupi Jugotonove kasete, poneku knjigu, narandže i druge sitnice.

Te male, važne stvari su 1986. i 1987. godine bile veoma dragocene i retke u Mađarskoj – priseća se dr Džon Koks, rođeni Amerikanac, profesor istorije na Univerzitetu Severna Dakota u SAD na lepom, jasnom i čistom srpskom jeziku. - Od Subotice bilo je lako posetiti i Novi Sad, onda Beograd, i dalje. Zaljubio sam se u krajolik, hranu, muziku, u jezik Vojvodine i Šumadije.

Kako ste uopšte naučili srpski jezik?

* dijanadim@gmail.com

Na Indiana Univerzitetu u Bloomingtonu! To je oduvek bilo fantastično mesto za učenje stranih jezika, i u prvoj godini mojih „graduate studies“ birao sam između stipendije za poljski jezik ili za srpskohrvatski. Izabrao sam srpskohrvatski (tako se zvao u tim godinama) zato što sam već upoznao Jugoslaviju, a nikada nisam bio u Poljskoj.

Koja je prva knjiga koja vam je dala ideju da prevodite srpske pisce?

Moj prvi prevod sa srpskog je bio kratak roman Danila Kiša, *Mansarda*. To je bio, ako se dobro sećam, predlog jednog izdavača. Bila je dobra ideja i ja sam mu na tome i danas zahvalan. Prevodio sam, osim Kiša, Ivana Cankara, Vjenceslava Novaka, ali i moderne pisce poput Biljane Jovanović, Judite Salgo, Muharema Bazdulja...

Kako vam deluje srpska književnost?

Jednostavno: srpska književnost je divna. Ona je velikan u evropskoj literaturi, uprkos broju govornika. Čitao sam Andrića, Kiša i toliko drugih, i negovao sam želju da to prenesem u anglosferu, tako da više ljudi ima priliku da to čita i da uživa.

Da li su vam knjige srpskih književnika koje ste preveli pomogle da kao istoričar razumete narode Balkana?

Definitivno! Ja radim i kao istoričar i kao prevodilac velikog broja literarnih dela. Tražim perspektive o razdoblju komunizma, o ulozi pisaca u vreme rata, i tako dalje. To je zajednički i sinergetski postupak. Imam luksuz i privilegiju da prevodim knjige koje su mi važne, i to znači prevashodno važne iz istorijskih razloga, a ne komercijalnih.

Kako biste nekom Amerikancu objasnili Srbe i Srbiju danas?

Rekao bih da je Srbija evropska zemlja srednje veličine koja ima dugu prošlost u porodici zemalja i naroda. Da Srbi imaju veliko gostoprimstvo i životnu radost, da poznaju mediteransku kulturu, da imaju stavove o hrani, piću, igranju, druženju, itd. Rekao bih da je Srbija kulturno složena i da je Beograd velika avantura!

Šta vaši studenti ili profesori znaju o Srbiji?

Kod nas svi znaju o atentatu na prestolonaslednika i Prvom svetskom ratu; gotovo niko (osim profesora i novinara) ne zna o partizanima i Titu. Znaju da su ratovi devedesetih bili strašni i da su Srbi ovih dana do izvesne mere rusofili.

Šta vam se u Srbiji posebno dopada?

Bio sam mnogo puta u Srbiji i u drugim zemljama Balkana. Najlepši doživljaj i iskustvo su moji prijatelji tamo. Neki od njih prave ajvar, drugi kefir, treći pečenje, tako da sam uvek dobro snabdeven. Volim Kalemegdan i bašte sa kafom i... knjižare!

Šta znači biti profesor u Americi? Kolika je odgovornost univerzitetskih profesora u američkom društvu?

U Americi je tradicija „javnih intelektualca“ slabo razvijena. Naša odgovornost je uglavnom prema studentima, struci, branši. Mi, profesori imamo, naravno, naša gledišta, mišljenja i opredeljenja, ali više privatno nego javno. S druge strane, imamo veliku slobodu da kreiramo časove, kurseve na predmetima za koje smo zainteresovani, a to je takođe i prostor za naše etičke ili moralne vrednosti.

Da li biste mogli da nam kratko opišete kako danas žive Sijuksi, starosedeooci Severne Dakote, da li imaju pisani jezik i da li se obrazuju?

Danas se zovu „Sioux“ prevashodno ili Dakota, ili Lakota, ili Nakota (i ponekad imaju i druge nazive), a neki govore i dalje svoj sopstveni jezik. Da, jezik je pisani, imaju svoj rečnik i gramatiku. Postoji jedan paralelan sistem koledža i univerziteta u rezervatima, tako da ne vidimo mnogo indijanskih studenata kod nas na univerzitetu, ali broj je u sporom rastu. Mnogo „indigenous people“ živi u gradovima, kao što su Mineapolis (Minneapolis) ili Bizmark (Bismarck). Kod nas u Severnoj Dakoti žive i Ojibwe (Chippewa) i Mandan-Hidatsa-Arikara ljudi.

Da li postoji razlika u slobodi Evropljana i Amerikanaca?

Stara šala glasi: Šta je razlika između Evropljanina i Amerikanca? Evropljanin ima zdravstveno osiguranje, a Amerikanac ima pušku! Šala je okrutna ali nije neslana. Odgovor na vaše pitanje zavisi koja je zemlja u Evropi u pitanju. Uglavnom bih rekao da Evropljani imaju jednu prednost: oni često smatraju svoju vlast partnerom ili osposobljivačem, dok puno Amerikanca i danas pati od zablude da je vlast apriori opaka.

Koje su američke vrednosti koje biste istakli?

Otvorenost, darežljivost, inicijativa. Pre nekoliko godina bih mogao nabrojati i više.

Kada zamišljate budućnost, kako vidite svet za dvadeset godina? Gde smo, čime se bavi ljudska civilizacija, da li čitamo knjige?

Mladost, mladi ljudi, to je moja velika nada za budućnost. Kroz 20 godina će izgledati svet kao današnji, što se tiče granica, međunarodnih organizacija i tako dalje. Ali klima i vremenske prilike biće drugačije, i mislim lošije. Biće više mobilnih i manje knjiga, više izbeglica i manje univerziteta. Ali knjige, njih će biti uvek. To je najperfektniji pronalazak u istoriji čovečanstva. Srećom, gde ima knjiga ima i sećanja i razuma i komunikacije, dakle, ima nade.

Biografija

Džon K. Koks (1964) je profesor istorije na Državnom univerzitetu Severne Dakote u Fargu. Doktorirao je 1995. na Univerzitetu Indijana. Specijalnost mu je moderna Evropa, holokaust, moderna politička ideologija, Rusija, istorija kroz film i književnost. Studirao je u Minhenu, Segedinu, Beču i Ljubljani. Objavio je studije o slovenačkoj i srpskoj istoriji, prevodio je književnost srpskih i balkanskih pisaca. Osvojio je nagradu Srpskog PEN centra za najboljeg prevodioca srpske književnosti 2021. godine. Obožava espresso, mačke i bicikle i veruje da učenje stranih jezika pomaže da razvijemo još jedan mozak.

Datum prijema: 05.10.2022.

Datum ispravki: /

Datum odobrenja: 10.10.2022.